

Yhteenveto 1 / 2010

Historiallisen Aikakauskirjan 1 / 2010 teema on Marko Lambergin toimittama *Tila historiassa*. Teemanumero tarjoaa monipuolisen läpileikkauksen tavoista ja näkökulmista, joilla 2000-luvun alun suomalaisessa historiantutkimuksessa menneisyyden tiloja ja tilakokemuksia voidaan lähestyä. Artikkeleiden ajallinen kirjo yltää keskiajalta lähistoriaan.

Alexandra Bergholm tarkastelee artikkelissaan ”Mielen tilat keskiajan Irlannissa - näkökulmia marginaalisuuden maantieteeseen” varhaisirlantilaisten lakitekstien ja narratiivisten lähteiden välittämää kuvaa mielisairauteen liittyvistä käsityksistä ja käytänteistä. Aineisto käsittää muinais- ja keski-iirin kielellä kirjoitettuja tekstejä, jotka on kielellisin perustein ajoitettu noin vuosien 700 ja 1200 välille. Analyysin lähtökohtana on näkemys, että mielisairauden ymmärtäminen marginaalisena ilmiönä keskiajan sosiohistoriallisessa kontekstissa vaatii monitahoista lähestymistapaa, jossa rajanvetoja, eristämistä ja vuorovaikutusta voidaan teoretisoida sekä sosiaalisesta että maantieteellisestä näkökulmasta käsin.

Tilan ja sen sopivan käytön määrittely on vahvasti kulttuuri- ja aikasidonnaista. Sari Katajala-Peltomaa ja Raisa Maria Toivo keskittyvät artikkelissa ”Tila ja hoivan käytänteet keskiajalla ja uuden ajan alussa” siihen, miten sosiaalista tilaa ja sen tapahtumia määriteltiin keskiajalla ja uuden ajan alussa.

Taina Syrjämaa tarkastelee Suomen ensimmäistä yleistä näyttelyä uudenlaisena kansainvälisenä tilana. Lähtökohtana on eletyn tilan käsite, joka korostaa materiaalisuuden ja kulttuurisuuden yhteen kietoutumista tilassa. Artikkelissa ”Näyttelypaviljonki uudenlaisena kansainvälisenä toiminnan ja tulkinnan tilana Kaivopuistossa vuonna 1876” keskitytään toisaalta näyttelyssä olemiseen ja liikkumiseen sekä toisaalta tapoihin hahmottaa ja tulkita näyttelytilan sisältöjä. Pääasiallisena aineistona ovat lehdistössä julkaistut aikalaiskuvaukset, joita suhteutetaan näyttelyn normatiiviseen aineistoon, kuvalliseen dokumentaatioon näyttelytilasta sekä kansainvälisen näyttelyinstituution käytäntöihin.

Mari Vares artikkeli on otsikoitu ”Luonnollinen Suomi – käsityksiä Suomen ´sijainnista ja suuruudesta´ 1917–44”. Suomalaisessa tiedeyhteisössä ja sivistyneistön piirissä esitettiin Suomen itsenäisyyden ensimmäisinä vuosikymmeninä näkemyksiä Suomen luonnollisesta tilasta.

”Luonnollinen Suomi” tarkoitti Suomen tilaa ja sijaintia Suur-Suomena, joka voitiin legitimoida paitsi humanististen tieteiden myös luonnontieteiden argumenteilla: maantieteellä, geologialla ja kasvi- ja eläintieteellä. Näissä puheenvuoroissa määriteltiin suomalainen alueellinen ja mentaalinen kokonaisuus. Luonnontieteet loivat yhdessä humanististen tieteiden kanssa suomalaisuutta ja määrittivät sen konkreettisen alueen.

Paikat ovat tärkeitä kirjallisuudessa ja sitä koskevassa tutkimuksessa. Ensimmäisen Finlandia-palkinnon vuonna 1985 voittanut kirjailija Erno Paasilinna (1935–2000) tuli tunnetuksi paitsi virkavaltaa ja kansallisuusajattelua vastustavana satiirikkona ja poleemisena esseistinä myös syrjäseutujen, erityisesti Pohjois-Suomen, kuvaajana. Petri Anttilan artikkelissa ”Koti, pakolaisuus ja identiteetti Erno Paasilinnan kirjallisessa tuotannossa” Paasilinnan tuotantoa luetaan humanistisen maantieteen paikkateorian kautta. Tarkoituksena on hahmottaa kotiseudun merkitys kerrottuna paikkana tilanteessa, jossa kotiseudulta on täytynyt lähteä.

Kristiina Korjonen-Kuusipuro ja Mikko Kohvakka tarkastelevat Vuoksen jokea monimutkaisena tilan, paikan ja maiseman tiivistymänä, jolle merkityksiä antavat sekä tutkijat että sen varren suomalaiset asukkaat omine jokimuistoineen. (”Vuoksi historiallisena tilana”).

Kristian Smedsin Tuntematonta sotilasta esitettiin Suomen Kansallisteatterissa vuosina 2007–09. Esityksessä kohtasivat kaksi kansallista monumenttia, Väinö Linnan romaani ja Suomen Kansallisteatterin Suuri näyttämö. Hanna Korsberg tarkastelee teatterirakennuksen symbolista merkitystä, esitystilaa historian paikkana ja Tuntemattoman sotilaan tilankäyttöä ja suhdetta esityspaikkaan. Hän käsittelee tapoja, joilla esitys kommunikoi esityspaikkansa kanssa muun muassa tilankäytön ja tilan merkitysten, videokuvan käytön ja väkivallan esittämisen kautta. (”Kristian Smedsin Tuntematon sotilas Suomen Kansallisteatterin tilassa”).